

Vzpomínka na náčelníka VZÚ Praha brig. gen. dr. Antonína Basla

(Úvaha nejen historická)

Z HISTORIE

Asi dva týdny před definitivním zrušením Vojenského zeměpisného ústavu (VZÚ) Praha, v červnu 2003, mi jeden přítel náhodou věnoval pár čísel předválečného časopisu *Vojenský svět*, zabývajících se brannou výchovou. V jednom z nich, v květnovém čísle z roku 1937, mi padl do očí vzpomínkový článek na generála Antonína Basla, náčelníka VZÚ v letech 1934-37, který počátkem dubna roku 1937 zemřel.

Byla to jakási osudová shoda či fatální náhoda, že mi bylo souzeno číst tyto již historické řádky o gen. dr. Baslovi právě v této době, charakteristické nepředvídatelnými vzniky a zániky (spíše zániky) vojenských útvarů a zařízení dnešní české armády. Při jejich čtení jsem totiž mimoděk porovnával situaci ve Vojenském zeměpisném ústavu za předválečné Baslovy éry se situací dnešní, kdy Vojenský zeměpisný ústav zaniká a prakticky všechny jeho úkoly přebírá Vojenský topografický ústav v Dobrušce – již pod novým jménem „Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad“. Při tomto srovnání nenajdeme na první pohled mnoho společných rysů. Ale určitě bude takovým rysem větší či menší neklid, s jakým museli pracovat zeměměřiči VZÚ v době nástupu fašismu v polovině 30. let při nevyhnutelném novém, válečném vyměřování republiky, urychleném dokončování mapového díla, a na straně druhé – v době současné – kdy je zase neklid způsoben všeobecnou nejistotou vojenských a občanských pracovníků vojenské geografické služby, související ne-li s perspektivou, ale dokonce samotnou potřebností jejich zaměstnanosti v naší armádě.

Dnes je bezpečnostní situace ve světě samozřejmě jiná, než byla v polovině 30. let 20. století, kdy generál Basl řídil tehdejší Vojenský zeměpisný ústav. „Bezpečnostním rizikem“ tehdejší doby byla rozpínavost německého fašismu, a tak nejen VZÚ, ale celá československá armáda byla nucena v letech 1934-37 spěšně přehodnocovat úroveň své obranyschopnosti a funkčnosti, a též přijímat ne vždy populární rozhodnutí. Prodloužení vojenské prezenční služby, zahájení výstavby hraničního opevnění, počátek přezbrojování prakticky všech druhů vojsk apod. bylo spojeno s nástupem do funkce nového náčelníka hlavního štábu, generála Ludvíka Krejčího.

Dnešním bezpečnostním rizikem číslo jedna je bezesporu terorismus v jakékoli podobě, což se spolu s aliančními požadavky odrazilo ve změnách – v nové struktuře úkolů Geografické a hydrometeorologické služby AČR. Protože naše geografická služba je již dlouhou dobu profesionální složkou AČR, nejde o nic jiného než o realizaci reformy ozbrojených sil České republiky, která se v posledních letech skloňuje ve všech možných pádech.

Ale je třeba si uvědomit důležitý fakt: na rozdíl od jakéhokoli totalitního státu, kde je armáda bezesporu elitářsky preferována, je ve státě demokratickém podřízena nelibostným ekonomickým pravidlům, v souladu s politicko-ekonomickými prioritami střídajících se vládních garnitur.

Na základě toho se mi vzdálenější perspektiva existence východočeského staronového úřadu s nesporně zkušenými geodety, topografy a geografy jeví rovněž nejistá, zvláště když existuje ve světě precedens u rozlohou srovnatelných zemí, které již ekonomicky úspěšně vyřešily svůj systém geografické podpory vojsk. Na pozadí těchto spekulací si však musíme přiznat jednu tvrdou pravdu, že totiž současná Geografická a hydrometeorologická služba AČR již delší dobu postrádá stmělující osobnost velitelů předválečného VZÚ formátu Basla nebo Čermáka.

V následujících řádcích jsem tedy přepsal onen vzpomínkový článek na generála Basla, a to doslovně, včetně pravopisu doby svého vzniku. To, že promován geograf a historik, v jedné osobě velícího vojáka statečně odrazil přepad Komárna vojskem Maďarské republiky rad, zasluhuje obdiv a nelze dost dobře srovnávat (myšleno v dobré víře) s působením v kariérově a finančně výhodných balkánských misích příslušníků dnešní alianční geografické služby.

Původní článek sice, jako většina nekrologů, obsahuje jistý patos, ale přesto nám přiblíží hektický život této významné osobnosti.

Mjr. Ing. Igor Jalůvka

ODEŠEL VYNIKAJÍCÍ VOJÁK

Dne 4. dubna 1937 zemřel po krátké srdeční chorobě velitel Vojenského zeměpisného ústavu brig. gen. Ph. dr. Antonín Basl. Syn českého zeměpisce, ředitele Josefa Basla, narodil se dne 1. února 1889 v Praze, kde po absolvování vinohradského gymnasia zvolil za svoje životní povolání geografii. Tuto pak studoval spolu s historií na české filosofické fakultě pražské university, kde byl v roce 1912 promován na doktora, a jako žák prof. dr. Švambery se stal jeho spolupracovníkem.

Pronikavě ovšem zasáhl osud do Baslova života světovou válkou. Původně se měl stát po vykonání zkoušek profesorem vyšších škol středních. Ale světová válka zasáhla hluboko do jeho života. Dne 14. prosince roku 1914 byl jako rakousko-uherský voják zajat Srby u Bělehradu. Prodělav pak pochod hladu Albanií, vstoupil do italské armády, v které sloužil jako jeden z prvních Čechů. Snad jediný ze všech dobrovolců si vymohl svoje odeslání z pracovního oddílu k výzvědnému oddílu. Přidělen byl ke IV. italské armádě mezi řekou Brentou a Piavou na úseku Monte Grappy, kde bojoval nadšeně, zúčastniv se platně úspěšných akcí v bojích na Fortina Regina.

Tehdejší poručík čsl. legií dr. Basl pracoval ale i propagačně svými příspěvky v italském časopise „La trincea“ (tzn. „Zákop“, pozn. autora článku).

Po návratu do osvobozené vlasti se dr. Basl jako velitel praporu 39. legionářského pluku osvědčil jako neohrožený voják a znovu několikrát dokázal svoji statečnost hlavně při přepadu Komárna bolševickým vojskem dne 1. května 1919. Tehdy zachránil Komárno, což mělo téměř rozhodující vliv na vývoj pozdějších bojů a československé fronty na Slovensku.

Absolvovav naši Vysokou válečnou školu, zastával pak důležitá místa v Hlavním štábu; později se stal velitelem pěšího pluku 24. V březnu roku 1934 byl ustanoven velitelem Vojenského zeměpisného ústavu a v únoru roku 1935 jmenován brigádním generálem.

Pověřen tímto úřadem došel i jako geograf svého pravého uplatnění v armádě, neboť ho zde čekaly odpovědné úkoly, jež může řešit jen vynikající vědecký odborník. Jedním z nich, které gen. dr. Basl řešil, bylo pokračování v novém vyměřování republiky pro vojenskou potřebu a organisování s tím spojených prací. Jako velitel ústavu projevoval vždy náležité porozumění pro spolupráci s vysokými školami, civilními vědeckými a výzkumnými ústavy a korporacemi.

Pracoval jako pravý vlastenec a důstojník demokratického smýšlení poctivě, neznaje únavy a odpočinku, až do posledního dechu.

Smrt zastihla gen. dr. Basla v plné síle života a uprostřed nedokončených prací.